

Nr 250.

Av herrar **Vennerström** och **Johansson** i Sollefteå, *om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om avlägsnande av vissa missförhållanden beträffande avverknings- och flottningskontrakt m. m.*

Vid 1915 års riksdag motionerade C. O. Johansson från Sollefteå och undertecknad m. fl. om utredning i vad mån sådana missförhållanden kunna föreligga beträffande avverknings-, flottnings- och dikningskontrakt, att ett statens ingripande för tryggande av kontraktstagarnas behöriga intressen är erforderligt. Till stöd för denna hemställan anförde motionärerna, att en starkt bidragande orsak till att jordbrukarebefolkningen särskilt i Norrland i så stor utsträckning sjunker ned i dåliga levnadsvillkor otvivelaktigt är den omständigheten, att den vid åtagande av skogsavverknings-, flottnings- och dikningsarbeten av förhållandenas tvång pressas underskriva kontrakt, varigenom den i många fall formligen bestjüles på frukterna av sitt arbete. Dylika arbeten utbjudas ofta på entreprenadauktioner, vid vilka den vilda konkurrensen mellan de oftast mycket fattiga och arbetesbehövande kontraktstagarna förmår dem att underskriva nästan huru ofördelaktiga kontrakt som helst. Då det för dem stöter på nästan oöverkomliga svårigheter att med egen kraft få till stånd behöflig ändring i dessa missförhållanden, är det av största vikt, att staten fäster sin uppmärksamhet vid kontrakten ifråga och griper in till de svagares skydd. För att klargöra kontraktens dåliga beskaffenhet publicerades i sin helhet en del avverknings-, flottnings- och dikningskontrakt, vilkas för kontraktstagarna ofördelaktiga bestämmelser underkastades kritik. Framförallt riktade sig motionärerna mot de drakoniska bötesbestämmelserna.

Vid behandlingen av denna motion inhämtade andra kammarens fjärde tillfälliga utskott utlåtande från socialstyrelsen, som redan påbörjat den av riksdagen begärda utredningen rörande skogsavverknings-, flottnings- och skogsvårdsarbetarnas ställning och levnadsförhållanden i Norr-

land samt andra i detta avseende därmed jämförliga landsdelar. Socialstyrelsen meddelade, att den hade sin uppmärksamhet fäst på det förhållandet, att det nuvarande inom skogsbruket tillämpade kontrakt- och entreprenadssystemet kan för arbetstagarna medföra vissa i ekonomiskt och socialt hänseende ofördelaktiga verkningar. Socialstyrelsen yttrade bland annat: »Att närmare utreda dessa förhållanden, enkannerligen i vad mån ackordstagarna nödgas underkasta sig en i förhållande till deras ställning alltför stor ekonomisk risk, måste givetvis utgöra en huvudpunkt i ifrågavarande utredning, som avser att allsidigt belysa skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden samt söka utfinna medel att förbättra deras ställning». Då sålunda de i motionen behandlade frågorna föllo inom ramen för den inom socialstyrelsen pågående utredningen, ansåg riksdagen, att ett beslut från dess sida för närvarande var onödigt.

År 1916 avlämnade socialstyrelsen ett betänkande över utredningens resultat. Undersökningen ang. skogs- och flottningsarbetarnas levnadsförhållanden hade väsentligen tagit sikte på bostadsfrågan. Men den hade ock kommit att i avsevärda delar röra de av motionärerna påtalade kontrakten. Ett stort antal kontrakt av olika typer hade insamlats, av vilka det framgick, att de av motionärerna vid 1915 års riksdag publicerade kontrakten kunde betraktas som normalkontrakt. Ur socialstyrelsens dokumentsamling må anföras ett par typiska kontrakt från avverkningar och flottningar.

Avverkningskontrakt från bolag i Gävleborgs län.

Undertecknad, ackordstagare, förbinder sig härigenom att för B. A-B:s räkning före den 1 april 1913 utdriva till anvisad plats å Storsjön alla de på Knipatjärnstraktens skog inom körskiftena n:r 38 & 39, block litt. utstämplade träden på följande villkor:

1:o. Avverkningen skall börjas, så vitt möjligt är, å den från vattendraget avlägsnaste skiftesdelen och fortsättes nedåt utan förbigående av något stämplat träd.

2:o. All fällning och aptering av virket skall ovillkorligen verkställas med såg, och sågskäret skall anbringas så, att det träffar det på trädets motsatta sida gjorda inhuggets nedre kant, varigenom s. k. kammar undvikas.

3:o. Virkesägarens tillsyningsmän meddela föreskrifter, huru virket skall apteras och behandlas, och dessa föreskrifter skola gälla till noggrann efterrättelse.

4:o. Allt virke skall levereras, lagt i ordentliga vältor på anvisat ställe å eller invid vattendraget.

5:o. Jag, ackordstagare, medgiver, att virkesägarna få göra avdrag från min likvid med 50 öre för varje stubbe, som av mina huggare göres högre än 3 tum från marken, dock med skyldighet för virkesägarnas tillsyningsmän att med penna eller annorledes utmärka sådana stubbar, så att jag själv blir i tillfälle utöva kontroll.

6:o. Till koj- och stallbyggnader samt vedbrand får icke användas annat virke, än vad virkesägarnas tillsyningsmän anvisa. Till vägbyggnader får ingen annan ostämplad växande skog användas än den, som måste huggas undan för vägarnas framdragande.

7:o. Vid intumning av virket åligger det mig, ackordstagare, att för tumningens obehindrade fortgång hålla virket fritt från is och snö samt att själv eller genom pålitligt ombud närvara med erforderlig hjälp i och för virkets inmärkning, varjämte jag förbinder mig att hava ordentliga slänor under det timmer, som icke lägges å själva vattendraget, så att utvältningen vid flottningen kan försiggå lätt och obehindrat. Ävenså förbinder jag mig att vid varje tumning, om så påfordras, vända det virke, som av mig är framkört. Frodväxt virke, som anses ha benägenhet att sjunka, skall av ackordstagaren ovillkorligen läggas särskilt på land invid vattendraget.

8:o. Skulle jag, ackordstagare, av vad orsak det vara må, icke infinna mig före den 10 januari för att börja avverkningen, vilket ej anses vara gjort förrän vederbörande tillsyningsman sådant vitsordat, eller eljest brista uti kontraktets fullgörande, förbinder jag mig såsom skadeersättning erlægga fem (5) kronor för varje efterlämnat stämplat träd eller apterat timmer samt huggna ostämplade träd och en (1) krona för varje kvarlämnat antal s. k. småvirke, svarande jag dessutom för alla följder, som huggning av ostämplat virke kan medföra. Såsom säkerhet för eventuella skadeersättningar av nämnda slag äga virkesägarna rätt att vid slutlikviden innehålla tjugo (20) kronor för varje av ackordstagaren använd dragare, tills, genom den avsyning av körskiftena, som virkesägarna skola verkställa på barmark, så fort ske kan, visshet erhållits, att överträdelser av förut nämnda slag icke skett. I motsatt fall återbetalas innestående belopp, helt eller delvis, till ackordstagaren, först när han utfört bristande arbete, dock sist under påföljande vinter. Arbetet likvideras samtidigt i vanlig ordning.

9:o. Av min arbetsförtjänst äga virkesägarna, om de så för gott finna, innehålla $\frac{1}{4}$, intill dess avverkningen är till fullo verkställd, samt att, så vitt den av mig åtagna skogstrakten icke är utdriven före den

bestämda tiden eller den 1 april såsom skadeersättning, avräkna denna innestående fjärdedel av min förtjänst vid blivande sluträkning.

10:o. Skulle laga hinder för avverkningen möta, så upphör förestående kontrakt att gälla, utan att någon ersättning därför kan avfordras ackordsgivaren.

11:o. Skulle under avverkningens fortgång order anlända om den sammans upphörande, oavsett att den omkontraherade trakten ej till fullo hunnit utdrivas, vare ackordstagaren skyldig genast upphöra med arbetet och vare då fri från erläggandet av någon ersättning för kvarstående träd.

12:o. Att slå sprintar i virket vid bindning av lassen är förbjudet, likaså att hugga in yxan i timret; förseelser häremot bestraffas med en (1) kr. böter för varje gång detta sker. Dessa böter äga virkesägarna rätt att indriva på sätt som 5:o punkten anger.

13:o. Vid ett ordentligt fullgörande av detta åtagna arbete betala virkesägarna följande priser för:

Sågtimmer pr löp. fot 6 öre.

Torrtimmer » » »

Korttimmer » » »

Sliprar » » »

Pitprops » » »

Bjälkar » » »

Pappersved » kub.-fot 9 öre

Kolved » »

allt engelskt mått.

Vrakträd efter 8 öre pr stycketal.

Lump » 4 » » »

Försök » » » »

14:o. För virke, som vrakats på vattendraget, betalas ingenting. Med förestående kontrakt, varav tvenne lika lydande exemplar äro upprättade och växlade, förklara vi oss till alla delar nöjda.

L. den 30 okt. 1912.

B. A.-B.
g:m P. S.
Ackordsgivare.

A. J.
Ackordstagare.

Vittnen:
E. J. J. J.

Flottningskontrakt från flottningsförening i Västerbottens län.

Undertecknad förbinder sig härmed att innevarande vår, så snart sådant är möjligt för snö och is, verkställa och till L-sjön framflotta allt det virke, som å och invid F-åns vattendrag blivit framfört och till flottning anmält, emot följande villkor:

1:o. Anser flottningsföreningen, att ackordstagaren ej bedriver flottningen med i förhållande till timmermassan och vattenmängden tillräckligt manskap, så att allt virke efter ovannämnda vattendrag blir nedflottat till L-sjön före slutflottningen där, äger flottningsföreningens ombud på ackordstagarens bekostnad verkställa flottningen.

2:o. Alla de bestämmelser rörande flottningsarbetets bedrivande, som flottningsföreningens ombud kunna finna nödigt påbjuda, är ackordstagaren skyldig underkasta sig.

3:o. Ackordstagaren är skyldig att till flottleden uttaga allt det till flottning anmälda och inmärkte virke, som ligger å vältplatser eller inom utlagda bommar.

4:o. För den händelse att, tillfölje gällande bestämmelser om tid för dämning och flottning eller genom skada å damm- och flottningsbyggnader, flottningen skulle omöjliggöras, skall ackordstagaren vara skyldig tillse, att flottningsgodset icke må vid flottningens slut lämnas här och där löst flytande eller på stränderna liggande, utan skall virket framflottas till närmaste hållbom, om sådan finnes, eller hopsamlas i notar vid sidan av vattendraget, så att trafiken där ej hindras.

5:o. Ackordstagaren är skyldig att före slutlikvidens utbekommande ersätta följande skador, som genom flottningsarbetet hava förorsakats.

1) Med *hälften* alla strand- och ängsskador och den därvid förorsakade foderminskningen och med *lika andel synekostnaderna*.

2) Alla skador, som göras å de å ängar stående lador och hässjor samt å fisken, fiskebyggnader och fiskredskap.

3) Alla de genom vårdslöst arbete och felaktiga anordningar förorsakade skador å damm- och strömbyggnader.

4) Alla skador, som förorsakats utav av flottningsmanskabet uppgjorda eldar, förvållade skogseldar m. m.

5) Skulle ackordstagaren icke med strand- och fiskeriägare kunna överenskomma om skadans gäldande, äger han att förhållandet genast anmäla till flottningsföreningens ombudsman, som i sin ordning har att på ackordstagarens bekostnad träffa anstalter för skadornas reglering och gäldande.

6:o. Ackordstagare, som kostnadsfritt får använda befintlig, föreningen tillhörig, flottningsmateriel, förbinder sig återställa densamma i fullgott skick och vare skyldig ersätta, vad som brister. I fullgott skick inbegripes även, att båtar skola tjäras. Redskapen skola återfraktas till de ställen, där de hämtades, eller till av flottningsföreningens ombudsman anvisad plats.

7:o. För varje i flottleden tillsläppt och inmärkt sågtimmer, som av flottningsmanskapat under flottningstiden uppbrännes, ersätte ackordstagaren med 10 kronor.

8:o. Emot det ackordstagaren till alla delar fullgör sina här ovan ingångna förbindelser, äger han att för varje anmält och framflottat reducerat sågtimmer uppbära i flottningsersättning hos flottningsföreningens ombudsman.

för 1 distriktet	7,4 öre
» 2	» 1,9 »
» 3	» 1,8 »
» 4	» 2,4 »
» 5	» 1,5 »
» 6	» 0,05 »

Förskott utlämnas i mån av arbetets fortgång, men skall $\frac{1}{4}$ av ackordssumman innestå, tills ackordet är fullgjort och syn hållits på flottleden.

För varje i flottleden kvarlämnat enkelt timmer betalar ackordstagaren i skadeersättning 50 öre per stock, som jag förbinder mig vid anfordran utbetala.

Av detta kontrakt hava tvenne exemplar upprättats och växlats.

Sålunda överenskommet försäkras.

D. den 10 april.

O. S.

Antages för F. Flottningsför.

A. W. Ombudsman.

Den typiska formuleringen av ett *avverkningskontrakt* anges av socialstyrelsen i huvudsak på följande sätt. Kontraktet föreskriver, att arbetet bör bedrivas av ackordstagaren med sådan intensitet, att körskiftet är utdrivet vid en viss tid, i regel vid förets upphörande. Kommer förvaltningen under drivningens gång till insikt, att arbetstagaren ej hinner utdriva skiftet inom föreskriven tid, äger förvaltningen att på hans bekostnad och till vad pris som helst verkställa det återstående arbetet eller av honom utkräva i skadeersättning ett visst belopp (vanligen 1—5

kronor) för varje kvarlämnad stock eller ohugget stämplat träd. Motsvarande bötesbelopp stadgas även, utöver eventuellt ansvar för skogsåverkan, vid huggning av ostämplade träd.

Trädens aptering skall ske i noggrann överensstämmelse med virkesägarrens apteringsinstruktion eller, då särskilda avmätare användas, med av desamma givna föreskrifter. I detta sammanhang plägar inryckas en punkt om, att arbetstagaren ej äger använda andra huggare, än dem förvaltningen godkänner. Träden skola avsågas så nära marken som möjligt och varje stubbe, som överstiger viss höjd, (1—6, i regel 3 tum), äger förvaltningen avdraga visst belopp (0:50—1 kr.) från likviden. Stockarna få ej lyftas genom inhuggning av yxa utan endast med lyftsax eller lyftkrok, ej heller fastspännas på timmerkälken medelst inslagna sprintar utan i stället fastgöras genom bindningar. Har virke skadats på detta sätt, bötes för varje yxhugg eller sprinthål visst belopp, växlande mellan 0:50—5 kr. Kontraktet avslutas med uppgifter rörande sättet för likvidens erläggande. Vanligen utbetalas förtjänsten i mån av arbetets fortgång, men äger förvaltningen oftast innehålla en del ($\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{3}$, vanligen $\frac{1}{4}$), vilken, efter avdrag för möjligen uppkomna böter, utlämnas först sedan skiftet avsynats å barmark och arbetet godkänts.

Socialstyrelsen hade genom särskilt utsända ombud låtit anställa lokalundersökningar å ett 30-tal typiska avverknings- och kolningsplatser. Dessa ombud ha i sina rapporter understrukt de karaktäristiska momenten i avverkningskontrakten. Från en hyggestrakt i Västernorrlands län meddelar ett ombud: »Kontraktet innehåller talrika bötesbestämmelser för att förebygga, att yxa användes vid trädfällningen, att stubbarna göras för höga, att ej för avverkning utsedda träd fällas eller utstämplat virke kvarlämnas o. s. v.» Från en annan hyggestrakt i samma län rapporteras bl. a. om kontraktets innehåll: »Från arbetsförtjänsten kunde avdrag ske för böter, t. ex. 0:50 kr. för varje stubbe, som var högre än två tum från marken, 5 kr. för varje fällt ostämplat träd, 1 kr. för varje kvarlämnat träd eller apterat block o. s. v. Enligt vad ombudet inhämtat, plögade endast vitesbestämmelserna angående för höga stubbar samt kvarlämnade fällda träd eller apterat timmer tillämpas. Medhans ej avverkningen, fick entreprenören i regel slutavverka skiftet kommande vinter utan vitespåföljd.» Från en hyggestrakt i Jämtlands län meddelas: »Från arbetsförtjänsten ägde bolaget i vissa fall avdraga böter; togs högre stubbe än 3 tum från högsta rotknut, skulle sålunda avverkaren betala i skadestånd 50 öre, kvarlämnades fällda träd i skogen eller fälldes andra än utstämplade träd, utgjorde vitet 2 kr. per styck,

kvarlämnat hugget virke skulle ersättas efter årets pris o. s. v.» Sådana äro rapporterna från alla håll.

Som ett allmänt omdöme om avverkningskontrakten yttrar socialstyrelsen, att dessa, liksom entreprenadskontrakt i allmänhet, utmärka sig »genom en sådan formulering, att entreprenadgivarens ekonomiska intresse noggrant tillvaratages, medan det för entreprenörens vidkommande endast stipuleras skyldigheter, icke rättigheter». Socialstyrelsen anser »det noggsamt framgå, att det i realiteten merendels är fråga icke om ett avffärsavtal mellan likställda kontrahenter utan om ett verkligt arbetsavtal, vid vilket arbetsgivarens sociala och ekonomiska ställning giver honom en väsentligt fördelaktigare ställning än arbetstagaren. Det torde i första hand vara denna bristande överensstämmelse mellan avverkningskontraktens innehåll och form, som föranlett de klagomål mot desamma, vilka dels inkommit till skogsarbetareundersökningen, dels framförts till 1915 års riksdag.

Socialstyrelsen övergår så till en granskning av kritiken mot kontrakten och stannar först vid *bötessystemet*. Enligt styrelsens mening bör man taga hänsyn till kontraktsbestämmelsernas historiska uppkomst och arbetstekniska motivering samt till sättet för deras praktiska tillämpning. Ekonomiska och arbetstekniska synpunkter tala för bötesystemet. Det är dock ingalunda »fritt från brister» anser socialstyrelsen och utvecklar denna åskådning vidare på följande sätt:

»Bötessystemets natur och återverkan på arbetstagarna kan emellertid endast delvis utläsas ur kontraktsbestämmelserna, enär den till väsentlig del beror på sättet för deras tillämpning. Särskilda förhållanden medföra nämligen icke sällan, att en ur arbetsteknisk synpunkt väl motiverad kontraktsbestämmelse blir mycket svårtillämplig och att uttagandet av de för dess brytande stipulerade böterna kan ställa sig orättvist och obilligt. Sålunda torde det, för att anföra ett exempel, vara nästan omöjligt att åstadkomma föreskriven låg stubbhöjd vid tillfällena, då snötäcket kring träden icke fullständigt kan bortskottas, enär det delvis övergått till isvall. Motionärerna framhålla också, att stubbhöjden mången gång kan vara svår att fastställa, speciellt om trädfällningen skett på vintern, men avsyningen först på sommaren, att apteringsbestämmelserna och tillsyningsmännens föreskrifter kunna vara oklara och inbördes motstridiga, att våren kan komma hastigare än vanligt och timmer därför bliva kvar i skogen o. s. v. Till dylika, icke på arbetarna beroende hinder för kontraktets noggranna fullgörande lär hänsyn vara att taga särskilt inom skogsarbetet, vars utfall i så hög grad är beroende på klimatiska och andra naturförhållanden. Att

så skett, åtminstone i en del fall, vitsordas jämväl av några av de ombud, som av styrelsen utsänts till vissa avverkningsplatser — — —.

Men även om det sålunda ofta är ett långt steg mellan ersättningsbestämmelsernas ordalydelse och tillämpning, kan det emellertid icke förnekas, att inom förevarande liksom inom andra arbetsområden hela bötessystemet för många arbetstagare framstår såsom något godtyckligt och förhatligt. I viss mån torde dock denna uppfattning försvinna, därest ackordstagarna beredas tillfälle till verksam kontroll över systemets handhavande».

I fråga om kritiken mot kontraktens vanliga stadgande om bolagets rätt att avskeda av ackordstagaren anställda huggare meddelar socialstyrelsen, att de utlåtanden, som kommit från skogsbrukets arbetstagare och dem närstående personer, starkt framhålla de olägenheter, som sammanhånga med, att köraren står som entreprenör och sålunda såsom ansvarig arbetsgivare i stället för bolaget eller annan virkesägare. De ekonomiska konsekvenserna av detta förhållande ha gjort sig starkare gällande på senare tid. Samtidigt med att även å detta arbetsområde det gamla patriarkaliska förhållandet mellan husbonde och underhavande alltmera ersatts med det opersonliga mellanhavandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. »Det torde icke få anses underligt», — säger socialstyrelsen — »att såväl från körarehåll som från samtliga skogsarbetarekategorier, representerande arbetarorganisationer framkommit åtskilliga yrkanden på, att timmerhuggare skola betalas för sig av skogsägarna, och sålunda särskilda avtal träffas för huggning och körning, såsom redan sker i sydligare trakter.»

Det har vidare anmärkts, att *de kontrakterade arbetsprisen* mången gång ge så låg arbetsförtjänst att knappast någonting återstår för köraren, sedan han betalat huggare och dragit ifrån underhåll åt sig och hästen. Skogsavverkningens ekonomiska resultat kan mången gång ställa sig mycket dåligt för den enskilda kontraktstagaren, medger socialstyrelsen, men å andra sidan är det svårt att i varje särskilt fall avgöra, om den låga arbetsförtjänsten beror på bristande arbetsvana och arbetsförmåga eller om den beror på mera ovidkommande omständigheter, såsom genom konkurrens nedpressade körpris, felkalkyl ifråga om arbetets svårighet och omfattning eller drivningen försvårande naturförhållanden. I den mån faktorer av sistnämnda slag spela in, stödjes uppfattningen, att kontrakt- och entreprenadsystemet kan för arbetstagaren medföra vissa i socialt och ekonomiskt avseende ofördelaktiga verkningar. Det kunde då ligga nära till hands att fråga, varför icke arbetsförhållandena skulle inom trävaruindustriens råvaruproduktion liksom inom dess för-

ädlingsrörelse kunna regleras medelst *kollektivavtal*. Användning av kollektivavtal har ock förekommit, ehuru ytterst sparsamt. Icke minst i organisationsförhållanden utveckling inom skogsindustrien ligger enligt socialstyrelsen orsaken till kollektivavtalens mycket ringa användning.

Slutligen upptar socialstyrelsen den frågan, huruvida arbetstagarna genom sina organisationer kunna vara i stånd att i bonde-, arrendators- och arbetarbefolkningens intresse reglera arbetet. Styrelsen skildrar organisationsrörelsens utveckling, påpekar vilka utomordentligt stora svårigheter den har att kämpa med å detta säregna yrkesområde, och konstaterar, att konkurrensen om skogsfortjänsterna ofta visat sig starkare än solidariteten mot arbetskamraterna. Kunde blott sammanhållnings- och organisationstanken besegra den rådande konkurrensen bland bönder, arrendatorer och arbetare om arbetstillfällena, så skulle icke arbetsvillkoren försämrats så som skett. »Men någon dylik ändring från den skogsarbetande befolkningens sida och därmed någon bättring genom dess egen kraft i överklagade missförhållanden torde knappast vara att inom överskådlig framtid förvänta», anser socialstyrelsen. Mot denna bakgrund te sig yrkandena, att det *allmänna* skall utöva effektiv kontroll över skogsavverkningskontrakten, ganska naturliga.

Sin redogörelse för arbetsavtalen och anställningsformerna vid flottningsarbetena börjar socialstyrelsen med en summering av de mellan flottningsföreningen eller virkesägaren och entreprenören upprättade *flottningskontraktens* vanliga innehåll. Kontraktet plägar inledas med angivande av den arbetsprestation kontraktstagaren åtager sig samt ersättningen. Vidare förbinder sig entreprenören att bedriva flottningen med i förhållande till timmermassan och vattenmängden tillräckligt manskap, vid äventyr att eljest flottningsföreningens ombud äger att på ackordstagarens bekostnad verkställa flottningen. Till yttermera visso stipuleras viss skadeersättning (vanligen 50 öre) för varje i flottleden kvarlämnad stock. Vidare stadgas bötesansvar för sjunket eller uppbränt flottgods, varjämte entreprenören förpliktas att helt eller delvis ersätta genom flottningsarbetet förorsakade skador på stränder, ängar, byggnader, redskap m. m. Denna redogörelse överensstämmer som synes fullkomligt med innehållet i det förut publicerade flottningskontraktet.

Sitt eget omdöme om dessa flottningskontrakt har socialstyrelsen uttryckt sålunda:

»Entreprenadsystemet medför emellertid ofta olägenheter såväl för kontraktstagaren, vilken löper en i förhållande till hans ekonomiska ställning ganska betydande risk, som för arbetstagarna, vilkas inkomster givetvis måste minskas därigenom, att en särskild person träder mellan

dem och arbetsgivaren. Dessa omständigheter i förening med arbetsförhållandenas normaliserande och förenkling genom vattendragens succesiva reglering och utbyggande för flottningsändamål ha medfört, att entreprenadssystemet numera i allt större utsträckning börjat övergivas och i stället träffa flottningsföreningarna överenskommelse om arbetsvillkoren direkt med flottningsmanskapet . . .

Sistnämnda form för arbetsavtalets ingående är, enligt ortsombudens och flottningsföreningarnas enstämmiga uppgifter, numera mycket vanlig, särskilt i huvudvattendragen.»

Som förut anförts, har socialstyrelsen gentemot kritiken mot de hårda bötesbestämmelserna framdragit den förmildrande omständigheten, att de i regel icke tillämpas i all sin stränghet. Må så vara, att jämkningar icke så sällan medgivas. Men kontrakten äro dock så formulerade, att en brutal arbetsgivare har rätt att på ett rent upprörande sätt behandla en arbetstagare, om han så för gott finner. Ett dylikt exempel å kontraktstagarnas skydds- och rättslöshet föreligger för dagen.

Hemmansägaren Johan Westin, Klöverfors i Västerbotten, åtog sig jämte 11 andra personer, att för A.-B. Ytterstfors-Munksund från hemmanet Styckefors västra utskifte under vintern med början den 1 jan. 1918, till timmer, pappersved eller props upptaga och till anvisad plats på Byske älv framköra alla å skiftet befintliga vare sig stående eller på marken liggande utstämplade träd. Arbetet skulle vara avslutat innan den 1:sta april 1918.

Kontraktet innehöll sedvanliga ansvarsbestämmelser om skadestånd. Bland annat skulle kontraktstagaren erlägga 50 öre för varje stubbe, som var över 2 tum från marken. Vidare hade han förbundit sig att ersätta bolaget efter i orten under vintern gällande högsta virkespris för varje träd, timmer, massaved eller props, som vid avsyning i skogen ej befinnes vara framforslat till bestämd plats å vattendraget. Då kontraktet upprättades hade skogsförvaltningen uppgivit, att all den skog å skiftet i fråga, som skulle köras ut, skulle kunna utköras under vårens lopp, därest därtill användes 8—9 hästar. Skogsskiftet hade emellertid varit så stort, att fastän 12—14 hästar använts vid körningen, så hade arbetet ej medhunnits under den bestämda tiden. Bolagets ombud hade även lovat hålla havre och hö åt hästarna, vilket åtagande han emellertid ej fullgjort.

Då den ovannämnde Westin fordrat att utfå innestående medel 400 kronor, så hade bolagets skogsförvaltning i enlighet med kontraktets bestämmelser fordrat en skadeersättning för 1,800 träd, som ej avverrats. Skadeersättningen beräknades efter kr. 1:25 per träd, eller sam-

manlagt 2,200 kronor. Dessutom begärdes skadeersättning för 347 stubbar som varit för höga.

Då målet förekom inför rätta, den 12 april 1920 intygade vittnen, att Westin med all energi bedrivit sitt arbete, och att han var lika duglig i sitt arbete som de övriga kontraktstagarna. Det vittnades, att körningen ej avslutades, förrän körvägen delvis var bar. Det intygades vidare, att rätt många dagar i början av drivningen måste förspillas, därför att kontraktstagarna varit tvungna att bygga kojor och stall åt arbetare och hästar. Detta vållade, att arbetet med avverkningen icke kunde börja omedelbart.

Ett fall sådant som detta behöver icke några närmare kommentarier. Det bevisas till fullo, hur ekonomiskt ruinerande de gällande avverkningskontrakten kunna vara för kontraktstagaren, för den händelse den andra parten är tillräckligt hårdhärtad att strängt hålla på bestämmelsernas ordalydelse.

Genom sin ingående undersökning har socialstyrelsen vitsordat, att de av motionärerna vid 1915 års riksdag anmärkta missförhållandena ifråga om avverknings-, flottnings- och andra liknande kontrakt, verkligen föreligga. Styrelsen har intygat, att arbetsgivarens ekonomiska ställning ger honom möjlighet att ge kontrakten en för arbetstagaren ofördelaktig formulering, så att den ekonomiskt starkare parten har alla rättigheterna och den ekonomiskt svagare parten alla skyldigheterna. Den har som sin mening tillkännagivet, att arbetstagarna knappast äro i stånd att med egen kraft åstadkomma nödvändig rättelse. Under sådana förhållanden ger undersökningen ett starkt stöd åt kravet att *statsmakterna* bära ingripa till den svagare partens skydd. Likaväl som statsmakterna till värn för den svagares intressen ha ingripit för att reglera *arrende*-kontraktens bestämmelser, borde de dock anses ha rättighet och skyldighet att reglera bestämmelserna i *avverknings*-, *diknings*kontrakt m. m. Det gäller i båda fallen ungefär samma befolkningslager.

Med denna motivering hemställes,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning på vad sätt missförhållanden beträffande avverknings- och flottningskontrakt m. m. till förfång för kontraktstagarnas berättigade intressen kunna genom statsmakternas försorg avlägsnas samt för riksdagen framlägga det förslag, var till utredningen kan föranleda.

Stockholm den 31 januari 1921.

Ivar Vennerström.

C. O. Johansson.